

اصلاح فرهنگ؛ اصلاح مملکت

اگر فرهنگی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی در جامعه حاکم و فراگیر شود
دیگر سیاست به معنای کسب قدرت نخواهد بود

دکتر رجبعلی اسفندیار^{*}

غنی اسلام و دور شدن از تعالیم اسلامی راریشه این امر بیان کرد. به تعبیر حضرت امام (ره) راه اصلاح یک مملکت فرهنگ آن است و بر این اساس برای ایجاد نظم و امنیت نیز باید به فکر اجرای راهکارهای فرهنگی بود تا از این طریق گروه‌های مختلف اجتماعی را در کنار هم نگه داشت و رابطه آحاد جامعه با دولت و نظام حاکم را بهبود بخشید.

اگر فرهنگی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی در جامعه حاکم و فراگیر شود، دیگر سیاست به معنای کسب قدرت نخواهد بود و آنگاه تمام جامعه در مسیر هدایت و کمال قرار خواهد گرفت. اگر سیاست جامعه‌ای متعالیه شد، سیاستی که مبتنی بر امامت و هدایت است، سرریز آن قسط و عدالت خواهد بود.

ساختن فرهنگ یک جامعه، کاری بسیار مشکل و زمانبر است، به همین جهت می‌گوییم اگر ملتی بخواهد در راستای ترمیم فرهنگ خود گام بردارد و مسئولان آن جامعه نیز همراه باشند، سال‌ها باید تلاش کرد تا نتیجه حاصل شود. از این رو همه ملت مخاطب این شعار قرار می‌گیرند و تحقق آن نیازمند عزم ملی طی سال‌های طولانی است.

برای اصلاح فرهنگ یک جامعه باید از انسان شروع کرد. بر مبنای انسان‌شناسی حضرت امام (ره)، انسان‌ها با فطرت مخموره که عشق به کمال مطلق و خیر و سعادت در آن نهفته است، به جنود رحمانی متصل می‌شوند که از آن طریق به تعالی و بسط عقلانیت در جامعه دست خواهند یافت. به هر مقدار انسان از فطرت اصلی خود دور شود، به فطرت محجوبه نزدیک شده و جنود شیطانی بر او مستولی می‌شود و در این صورت وجه عقب‌ماندگی او مشخص خواهد شد.

در اندیشه امام، انسان و سعادت وی نقش محوری دارد و دنیا در خدمت انسان قرار دارد و او را به سعادت اخروی برساند. از این رو تأکید می‌نماید که هر گونه مانع، اعم از درونی یا بیرونی باید از میان برود.

ایشان زیر بار ظلم رفتن را که یک مانع بیرونی است هم ردیف ظلم کردن که یک مانع درونی است قرار می‌دهد و هر دو را از ناحیه عدم تزکیه برمی‌شمارد. (همان، ج ۱۸: ۴۹۹)

* عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

فرهنگ، مجموعه‌ای از اعتقادات و ارزش‌های دینی است که زمینه رشد و شکوفایی معنوی جامعه را فراهم می‌کند. بر اساس این تعریف می‌توان گفت فرهنگ بالاترین و والاترین عنصری است که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد. می‌توان ادعا کرد همه اندیشمندان اسلامی بر نقش بی‌بدیل فرهنگ تأکید کرده‌اند. نامگذاری امسال به نام فرهنگ به نوعی برجسته کردن و توجه دادن به این مهم است. در نگاه امام فرهنگ به دنبال تربیت انسان‌های متعالی در جامعه است و از طریق این انسان‌های متعالی است که استقلال همه جانبه کشور تأمین و حفظ می‌شود. ایشان بزرگ‌ترین هدف انقلاب را جهت‌دار کردن افکار، اندیشه‌ها و اعمال افراد جامعه به وسیله رواج، گسترش و تبلیغ فرهنگ متحول و پیشرفته و جهت‌دار معرفی می‌کند. حضرت امام (ره) تأکید می‌نماید که فرهنگ باید بستری فراهم سازد که انسان حضور خدا را باور کند، یعنی ایمان بیاورد که همه اعمال و افکار انسان تحت تسلط خداوند است. (صحیفه امام، ج ۱: ۳۸۳-۳۸۲) بنابراین فرهنگ اسلامی باید پرورش عقیده و محور قرار دادن انگیزه الهی در روح و افکار و اعمال انسانی را یکی از مهم‌ترین اهداف خود تلقی کند و برای رسیدن به آن هدف همواره تلاش کند. از نظر امام (ره) مهم‌ترین سنگ بنای هویت مستقل در هر جامعه‌ای این است که ملت خود را بشناسد و موقعیت خویش و مقام و شأنیت خود را درک کند.

اگر بپذیریم ترسیم شعار سال برای ترغیب ملت به یک امر اساسی است، کلمه اقتصاد در شعار امسال معنای خود را به وضوح آشکار می‌کند. تعابیر عزم ملی و مدیریت جهادی نیز ناظر به همین امر است و در راستای شوق به ایجاد یک جامعه مقتدر تعریف می‌شود.

از آنجا که فرهنگ در نگاه دینی تعیین‌کننده‌ترین امر در کنار اقتصاد و سیاست است، نقش آحاد مردم در این امر برجسته می‌شود. اگر از خود پیرسیم که ریشه مشکلات ما چیست و چرا جوامع اسلامی عقب مانده‌اند، در یک کلام آن را می‌توان به فرهنگ مرتبط ساخت و فاصله گرفتن مسلمانان از فرهنگ